

МОТИВАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ СТУДЕНТА ВНЗ

У статті розкрито поняття професійної спрямованості студентів, проаналізовано його структуру. Особливий акцент зроблено на мотивації, від якої залежить рівень розвитку професійної спрямованості. Досліджено найбільш істотні мотиви, що входять до складу професійної спрямованості.

Ключові слова: професійна спрямованість мотивація, підготовка студентів технічних спеціальностей.

Сучасний стан українського суспільства визначається переломним характером та динамізмом. Активно відбуваються процеси демократизації українського суспільства, що великою мірою впливають на всі сфери людської життєдіяльності. Проблеми в різних сферах (економічній, соціальній, політичній) вирішуються людьми, які володіють науковим системним мисленням, світоглядом, високим рівнем професіоналізму. На сьогодні у системі вищої освіти постає завдання формування фахівців з високим рівнем професійної спрямованості. У нашому суспільстві існує проблема пов'язана з тим, що не всі випускники технічних факультетів прагнуть у майбутньому працювати за фахом. Тому необхідно розробляти та впроваджувати в навчально-виховний процес ВНЗ програми формування професійної спрямованості.

Дослідженням професійної спрямованості займаються вчені в галузях педагогіки та психології. Так, розглядом змісту та структури професійної спрямованості займалися: С.Х. Асадулліна, Т.С. Деркач, М.І. Дьяченко, С.А. Зімічева, Н.В. Кузьміна, О.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, Л.М. Мітіна, Е.М. Нікіреєв, С.Л. Рубінштейн та ін. Рівні професійної спрямованості та етапи її становлення досліджували такі вчені, як: Л.М. Ахмедзянова, А.С. Городничева, Т.Д. Дубовицька, В.О. Сластьонін, Л.Н. Халяпіна та ін.

Мета статті – розкрити особливості мотивації як складової професійної спрямованості студента ВНЗ.

Професійна спрямованість уособлює одне з головних рішень у житті кожного індивіда, становить основу самоствердження. Вчені розробили багато варіантів визначення цього терміна, однак усі вони спираються на те, що професійна спрямованість передбачає аналіз внутрішніх ресурсів особистості і співвіднесення їх з вимогами конкретної професійної діяльності. Якість професійної діяльності залежить від наявності в індивіда професійно важливих знань і вмінь, рівня сформованості професійної спрямованості.

Професійна спрямованість охоплює певні етапи, на тривалість яких впливають зовнішні умови та індивідуальні особливості індивіда. Виділяють низку компонентів, що разом утворюють професійну спрямованість. Психолого-педагогічна література не дає однозначної відповіді відносно того, як саме формується професійна спрямованість, які фактори вплива-

ють на процес вибору професії. Професійній спрямованості передують вже сформовані до моменту вибору професії якості, особистості, погляди, прагнення, переживання тощо.

У сучасному суспільстві все більшої актуальності в системі освіти набуває проблема професійної спрямованості студентів. Враховуючи постійні зміни в соціальному, економічному, політичному житті, освітня діяльність не стоїть на місці і теж змінюється. Ці зміни справляють великий вплив на студентів. Від рівня професійної спрямованості студентів технічних спеціальностей залежить майбутня кількість фахівців, що будуть реалізовувати свою професійну діяльність у конкретній сфері. Саме професійна спрямованість виступає важливим напрямом розвитку студента та визначає в майбутньому, рівень успішності оволодіння професією. Дослідження соціально-психологічних особливостей студентів технічних спеціальностей з високим рівнем професійної спрямованості виступає важливим засобом прогнозування безпомилковості, надійності, ефективності майбутньої професійної діяльності. Рівень професійної спрямованості значною мірою залежить від соціально-психологічних особливостей студентів.

У формуванні професійної спрямованості студентів важливу роль відіграє мотивація, яка в подальшому професійному розвитку суттєво впливає на успішність професійної діяльності. Мотиви уособлюють психологічні причини, які безпосередньо визначають цілеспрямовані дії індивіда. Мотиви відображають відносно приватне та мінливе ставлення індивіда до оточення.

Мотиви професійної діяльності виступають головним елементом професійної спрямованості студентів. Вчені розподіляють мотиви, що входять до професійної спрямованості, залежно від людських потреб. На всю систему мотивації впливає соціальна природа людини. Для мотивів, що входять до складу професійної спрямованості, характерна динаміка, тобто відбувається вихід одних мотивів на перший план, а отже, інші переходять на другий ряд. Динаміка залежить від обставин життя особистості, від зміни особливостей професійної діяльності.

Мотиви конкретизують потреби індивіда. Професійна спрямованість студентів включає в себе декілька одночасно діючих мотивів, один з мотивів стає домінуючим.

Мотиви відображають внутрішні спонукання, що спрямовані на задоволення потреб людини, їх предметне втілення та усвідомлення індивідом причин своєї цілеспрямованої активності. Мотивація, у свою чергу, представлена у вигляді дій, реалізації мотивів, активність індивіда, спрямована та керована мотивами. Причинами дій виступають мотиви, тоді як мотивація є наслідком. У формуванні професійної спрямованості студента важливу роль відіграє як зацікавленість у кінцевому результаті, так і інтерес до самого процесу професійної діяльності. Важливе місце займають змістове та емоційне наповнення професійної діяльності.

Професійна діяльність може бути ефективною лише за умови існування у працівника зацікавленості відносно її реалізації. Саме ця зацікав-

леність відображається у мотивах, що входять до складу професійної спрямованості індивіда. У цьому випадку мотивація виконує дві функції – “оцінну і компенсуючу” [1].

Професійна спрямованість починається з прийняття індивідом певної професійної діяльності. Виникає бажання реалізовувати цю професійну діяльність, що, у свою чергу, стимулює індивіда в напрямі професійної діяльності. Мотивація спрямовує індивіда на певну професійну діяльність, впливає на формування мети та можливих шляхів її досягнення. Мотивація виступає необхідним елементом професійної спрямованості. У рамках професійної спрямованості вона активує потреби індивіда відносно професійної діяльності та допомагає оцінити можливості її реалізації. Ефективність професійної діяльності значною мірою залежить від безпосереднього ставлення до неї індивіда. Саме це ставлення відображається в мотивах професійної діяльності [2]. Мотиви, що входять до професійної спрямованості, спонукають індивіда до професійної діяльності, тобто уособлюють усі спонукальні джерела відносно професійної діяльності. Найбільш важливим джерелом мотивів професійної спрямованості виступають потреби. Потреби значною мірою регулюють поведінку та відображають матеріальну, соціальну, духовну залежність індивіда.

Вивчення мотивації, що входить до складу професійної спрямованості, має величезне значення. Основу мотивів індивіда до виконання будь-якої професійної діяльності становлять потреби. О.М. Леонт'єв вирізняв два види потреб – природні та вищі. Вищі потреби розподіляються на матеріальні та духовні. Духовні потреби включають у себе також і соціальні. Б.Г. Анан'єв до соціальних потреб зараховував потреби в трудовій активності, в контактах з іншими, в інформації.

Мотиви професійної спрямованості являють собою складне психологічне явище. Спонування індивіда до певної професійної діяльності найчастіше пов'язане з прагненням задовольнити декілька потреб. Серед потреб людей існують індивідуальні відмінності. Ситуації також здатні впливати на рівень значущості потреби для людини. Характер професійної спрямованості одного і того самого індивіда може змінюватись залежно від віку, інтелектуального, морального, емоційного розвитку. Виходячи з цього, ми бачимо, що на мотиви, які входять до складу професійної спрямованості впливають об'єктивні та суб'єктивні фактори. М.В. Григор'єва вважає, що “до найважливіших об'єктивних факторів необхідно віднести вплив соціального макросередовища – особливостей суспільства в цілому і всіх істотних змін, які в ньому відбуваються” [4].

Аналіз наукових джерел дає змогу зробити висновок, що на сьогодні існує багато теорій, що намагаються пояснити мотиваційні фактори, які спонукають до професійної діяльності.

Серед найбільш істотних мотивів, що входять до складу професійної спрямованості, виділяють зміст професійної діяльності, заробітну плату, можливість підвищення кваліфікаційного рівня. На мотивацію у свою чергу впливають типологічні особливості особистості: вік, стать, власне осо-

бистісні характеристики (інтереси, потреби, установки, відносини, спрямованість, ціннісні орієнтації, ідеали), рівень освіти [4]. Для студентів на перший план виходить можливість просування у процесі професійної діяльності та різноманітність праці.

Серед типологічних особливостей, що впливають на мотиви професійної спрямованості можна виділити ціннісні орієнтації працівників. Розглядають цілі професійної діяльності, що певною мірою визначають ставлення до неї: значущість професійної діяльності для суспільства, зміст професійної діяльності, матеріальна забезпеченість, умови професійної діяльності [3]. Ми можемо побачити, що структура мотивів професійної спрямованості великою мірою залежить від характеру професійної діяльності, від можливостей творчості, прояву кмітливості та ініціативи.

Ф. Герцберг запропонував двофакторну теорію, в якій описав найпоширеніші мотиви професійної діяльності. Згідно з його припущенням першу групу факторів становлять мотиви, що визначають можливість підвищення ефективності професійної діяльності, наприклад, гідна заробітна плата. До другої групи належать мотиви, що пов'язані з привабливістю професійної діяльності, наприклад, реалізація професійної діяльності в умовах відсутності напруження та стресів. Звідси ми можемо припустити, що ці мотиваційні фактори входять до складу професійної спрямованості. Тобто в ситуації, коли індивід спрямовує себе на ту чи іншу професійну діяльність, він звертає увагу на те, наскільки адекватну заробітну плату він зможе отримувати. Для нього важлива можливість просування по службі та отримання задоволення від професійної діяльності та безпосередньо від її змісту. Спрямовуючи свою зацікавленість на певну професійну діяльність, індивід детально аналізує можливість виникнення стресових ситуацій і стресів, зважає на те, який рівень комфорту буде на робочому місці, яке ставлення з боку керівництва до працівників.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що професійна спрямованість залежить від діючого мотиву або їх системи. Професійна спрямованість завжди полімотивна. Спрямованість на певну професійну діяльність зумовлена співвідношенням рівня матеріальної зацікавленості в професійній діяльності, інтересом до неї та соціальною цінністю результату. Найбільш оптимальною є ситуація, коли всі зазначені компоненти поєднуються.

Список використаної літератури

1. Бордовская Н.В. Педагогика : учеб. для вузов / Н.В. Бордовская, А.А. Реан. – СПб. : Питер, 2000. – 304 с.
2. Бубнова С.С. Ценностные ориентации личности как многомерная нелинейная система / С.С. Бубнова // Психологический журнал. – 1999. – № 5. – С. 38–42.
3. Вилюнас В.К. Психологические механизмы мотивации человека / В.К. Вилюнас. – М. : Изд-во МГУ, 1990. – 288 с.
4. Григорьева М.В. Психология труда / М.В. Григорьева // Высшее образование. – 2006.
5. Занюк С.С. Психология мотивации / С.С. Занюк. – К. : Либідь, 2002. – 304 с.
6. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е.П. Ильин. – СПб. : Питер, 2002. – 512 с.

Подбукская Н.В. Мотивация как составляющая профессиональной направленности студента вуза

В статье раскрывается понятие профессиональной направленности студентов, анализируется его структура. Особый акцент сделан на мотивации, от которой зависит уровень развития профессиональной направленности. Исследуются наиболее существенные мотивы, входящих в состав профессиональной направленности.

Ключевые слова: профессиональная направленность мотивация, подготовка студентов технических специальностей.

Podbutskaya N. Motivation as a component of the professional orientation of the students of the University

In the article the notion of professional orientation of students, analyzed its structure. The special accent is made on motivation, on which depends the level of development of professional orientation. Explores the most significant motives included in the professional orientation.

Key words: professional orientation of motivation, training of students of technical specialties.